

БОГДАН ТРИФУНОВИЋ, М. А.

УДК 004.738.1

Градска библиотека
„Владислав Петковић Дис“, Чачак

ИНТЕРНЕТ ЋОШАК 2009.

Сажетак: У тексту су приказана три интернет сајта, Међународна дечја дигитална библиотека (International Children's Digital Library), Програм Уједињених нација техничке помоћи за мале и обласне библиотеке (UN Technical Assistance Programme for Small and Field Libraries) и Дигитална библиотека информационе науке и технологије (DLIST, Digital Library of Information Science and Technology), који олакшавају праћење актуелних трендова у дигитализацији дечје књижевности, интернет издаваштву и развоја информационо-комуникационе технологије.

Кључне речи: ICDL, дечја књижевност, дигитализација, DLIST, информација, комуникације, технологија, интернет, дигиталне колекције

Међународна дечја дигитална библиотека (International Children's Digital Library, <http://www.childrenslibrary.org/index.shtml>) је огромна колекција дигитализованих књига за децу, али и много више од тога. Библиотеку потписује истоимена фондација, која као основну мисију овог пројекта наводи подршку да „деца света“ постану успешни припадници глобалне заједнице, који изражавају толеранцију и поштовање према другим културама, језицима и идејама. Као средство испуњења тог циља, најбоље од светске књижевности за децу понудиће се бесплатно за читање путем интернета. Оснивачи и Фондација настоје да кроз Библиотеку у будућности буду заступљене све културе и сви језици света, како би свако дете упознало и ценило богатство дечје литературе у свету.

Фондација Међународне дечје дигиталне библиотеке регистрована је као непрофитна корпорација, са руководећим телом које чине појединци из профитног и непрофитног сектора, окупљени око племените идеје ширења знања и културе међу најмлађим корисницима. Фондација је дефинисала неколико циљева свог постојања:

1. стварање колекције од најмање 10.000 књига на најмање 100 језика, која ће свакоме бити слободно доступна на интернету;
2. образовање ради бољег разумевања везе између приступа деци колекцијама дигитализованог мултикултуралног материјала и дечјим склоностима према књигама, библиотекама, читању, технологији и другим земљама и културама;
3. развој технологија компјутерског интерфејса у сарадњи са децом, које ће деци олакшати претраживање, прегледање, читање и размену књига у електронском облику;
4. развој платформе дигиталне библиотеке за електронске књиге која ће успешно и ефикасно спровести у дело остале циљеве Фондације.

Политика укључивања неке књиге у Дигиталну библиотеку прецизно је одређена преко следећих критеријума: критеријуми за ширење колекција, ауторских права, заштите дечјих права и укључивања других веб сајтова у Међународну дечју дигиталну библиотеку. Заступљени материјал у колекцијама може бити актуелан штампани материјал са дозволом за објављивање у електронској форми, публикације које се више не штампају, али за које нису истекла ауторска права (са дозволом аутора) и све што припада домену јавног добра (публикације које не подлежу ауторским правима, као и оне које су од стране носиоца права проглашене слободно доступним). Публикације у оквиру Међународне дечје дигиталне библиотеке могу се слободно прегледати преко интернета, али пројекат не подржава преузимање, копирање или штампање публикација са сајта. Као допуна материјалу објављеном на сајту, колекције могу да садрже и информације које додатно објашњавају публикације, као што су биографски подаци о ауторима и илустраторима, прикази или анотације књига од стране корисника, преводи, итд.

За већину земаља укључених у пројекат одређени су појединци који селекутују материјал и прослеђују га за укључивање у колекције (за Србију су то запослени у Народној библиотеци Србије). Да би нека публикација и била укључена у Библиотеку, мора задовољити више критеријума:

- да подржава разумевање сличности и разлика између и у оквиру држава, народа и култура;
- да промовише толеранцију;

- да доприноси дечјем разумевању разноликости глобалног друштва;
- да је намењена деци узраста између три и 13 година (мада су одступања могућа);
- да је релевантна савременим интересовањима деце;
- да је дигитализована на успешан и веродостојан начин.

Публикације је могуће прегледати разврставањем по више параметара, како би се олакшало коришћење великог броја наслова. Најзаступљеније претраживање од стране корисника је преко земље порекла, односно језика публикације. Србија је представљена са 78 књига (77 на српском и једна на енглеском језику), које су заступљене и у Српској дечјој дигиталној библиотеци.¹ Садржај сваке књиге отвара се преко скенираних страница оригиналне публикације, које се, ради бољег приказа, могу увећавати или умањивати. Од осталих начина селектовања грађе вреди истаћи селекцију према узрасту (од три до пет, шест до девет и од 10 до 13 година). Претрага целокупне колекције омогућена је према кључним речима којима су описане књиге, а саме кључне речи могу бити унете на више десетина језика (и на српском).

Програм Уједињених нација техничке помоћи за мале и обласне библиотеке (UN Technical Assistance Programme for Small and Field Libraries, <http://www.un.org/depts/dhl/sflib/>) покренут је 1999. године од стране Библиотеке Дага Хамершелда², водеће установе у библиотечком систему Уједињених нација (УН), као интерактивни технички програм за подршку и помоћ малим и обласним библиотекама. Библиотека Дага Хамершелда, названа по бившем Генералном секретару УН, задужена је да координира рад већег броја библиотека у систему УН, али и између библиотека од најнижег (као што су специјалне библиотеке појединих агенција УН) до највишег нивоа (националне библиотеке које чувају обавезни примерак). Мале и обласне библиотеке налазе се на средини поменуте структуре у систему УН и практично представљају библиотеке одређених програма и агенција које УН спроводе на међународном плану (UNICEF, UNHCR, ММФ, Светска банка, итд.).

Кроз овај програм настоји се изградити чврста мрежа за помоћ библиотечким радницима у унапређењу нивоа услуга, избегавање дуплирања рада између више библиотека, промовисање дијалога и подстицај размене професионалних идеја, тренинга, стандарда и праксе, као и обезбеђивање једнаког приступа информационо-комуникационим технологијама. У ка-

¹ <http://digital.nb.rs/decije/>

² <http://www.un.org/Depts/dhl/index.html>

снијој фази реализације набројаних циљева предвиђено је да се, кроз партнерство са специјализованим агенцијама УН, створи свеобухватна библиотечка мрежа за све земље чланице УН.

На сајту су постављени линкови ка базама података, упутствима за изградњу и одржавање тих база података, смерницама о библиотечкој делатности, УН документација која се односи на библиотечко-информациону делатност и други интернет извори. Основни делови сајта подељени су на неколико категорија: Библиотечки менаџмент, Документа УН, Виртуелна библиотека, Форум (који је угашен због недовољног коришћења), FAQ („Често постављана питања“). Библиотечки менаџмент се генерално бави општим питањима управљања малих библиотека, каталогизацијом, упутствима (заступљено је више упутстава за коришћење библиотечног програма Winisis који подржава UNESCO) и линковима ка бесплатном софтверу за библиотечко пословање и базама података. Документација потписана од стране УН садржи текстове који обрађују теме као што су основни алати за истраживачки рад, библиографије, базе података, између осталих општијих тема. Виртуелна библиотека представља колекцију линкова библиотечких удружења (IFLA, ALA, EBLIDA, итд.), дигиталних библиотека (овај списак, на жалост, није ажуриран дуже време, па има линкова ка већ угашеним или пресељеним сајтовима), OPAC-а (Online Public Access Catalog)...

И поред уочених недостатака интернет сајта Програма Уједињених нација техничке помоћи за мале и обласне библиотеке, као што су неажурни подаци и линкови, „мртве“ везе или непостојећи форум за размену идеја (што је једна од основних идеја овог пројекта), обиље документације и корисних информација о програмима за библиотечко пословање, бесплатном софтверу или базама података, чини овај сајт одличном полазном осном за библиотекарe и информатичаре заинтересоване да примене нека од доступних решења информационо-комуникационих технологија у свакодневном раду.

Дигитална библиотека информационе науке и технологије DLIST (Digital Library of Information Science and Technology, <http://dlist.sir.arizona.edu/>) је међуинституционална дигитална архива отвореног приступа за информациону науку (Information Science) установљена 2002. године, где су укључени архивистика (Archives and Records Management), библиотечко-информациона наука (Library and Information Science), информациони системи, музеолошка информатика (Museum Informatics) и друге важне информационе дисциплине. Крајња сврха ове динамичне дигиталне архиве је да на позитиван начин утиче на научну комуникацију у претходно побројаним дисциплинама. Руководеће тело DLIST-а чини Саветодавни одбор, састављен од групе међународно признатих стручњака из области информационе науке, технологије и комуникација. Конкретну техничку подршку и

одржавање система пројекту пружају Школа за информационе изворе и библиотекарство <http://www.sir.arizona.edu/> и Центар за образовне технологије <http://www.ltc.arizona.edu/> Универзитета Аризоне <http://www.arizona.edu/>. Универзитет Аризоне обезбеђује финансирање пројекта и серверске капацитете за смештај архиве.

Архива DLIST у тренутку писања овог текста (фебруар 2009) садржи 1.403 рада. Укључивање неког рада у архиву врши се према документу „Repository Policy Document“, који дефинише параметре саме архиве (име, јединствени идентификатор, опис, URL адресу, контакт особе, протокол за метаподатке – у овом случају то је OAI-PMH...). Политика укључивања радова у архиву подразумева могућност да сваки стручњак из области информacionих наука предложи свој рад, који постаје део архиве након што прође поступак рецензије од стране уредника. Пре тога, аутори морају бити регистровани корисници архиве. Захваљујући протоколу OAI-PMH³ (The Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting), DLIST користи друге репозиторијуме отвореног приступа да прикупља радове који, према критеријумима, могу бити укључени у архиву. Ти репозиторијуми су, између осталих, ArXiv (<http://arxiv.org/>), E-LIS (<http://eprints.rclis.org/>), OCLC Research (<http://www.oclc.org/research/publications/publications/harvest.htm>) и други, који архивирају преко 34.000 стручних радова. Корисници могу преко сајта DLIST претраживати све репозиторијуме једним упитом.

Архива се може претраживати кроз основну (просту) претрагу наслова, сажетака радова или кључних речи, односно преко напредних опција, којима се бира област претраживања или лимитатор резултата претраживања. Након што корисник одабере неки од понуђених резултата претраге, отвара се приказ са насловом рада, библиографском јединицом за цитирање, сажетком, основним метаподацима о раду, списком цитиране литературе и линком за преузимање рада у PDF формату. Прегледање записа могуће је преко године издања, имена аутора, типа документа и стручне области.

³ <http://www.openarchives.org/OAI/openarchivesprotocol.html>

INTERNET CORNER 2009

Summary

This paper reviews three web sites, International Children's Digital Library, UN Technical Assistance Programme for Small and Field Libraries and Digital Library of Information Science and Technology (University of Arizona), which are helpful for LIS researchers and practitioners in following actual trends in digitization of children's literature, online publishing and development of information and communication technology.

Key words: ICDL, children's literature, digitization, DLIST, information, communication, technology, Internet, digital collections

Bogdan Trifunovich, M. A.